Zaterdag 24 December 1932 No. 51

OVERZICHT VAN DE INLANDSCHE EN MALEISCH-CHINEESCHE PERS

(Verschijnt wekelijks)

Kantoor voor de Volkslectuur en aanverwante aangelegenheden

PERSBUREAU

DE VOLKSBEWEGING

Bintang Timoer, Siang Po, Sin Po, Darmo Kondo, Fikiran Ra'jat, Oetoesan Indonesia, Adil, Aksi, Berita, Koemandang Ra'jat, Persatoean Indonesia, Soeara Oemoem, Bahagia, Radio, Pewarta Soerabaja, Sinar Sumatra, Keng Po, Soemanget, Pelita Andalas, Djawa Tengah, Timboel.

De candidatuur van Hatta voor de Tweede Kamer heeft aanleiding gegeven tot vele commentaren en tot principieele verklaringen van P.N.I.- en P.I.-zijde. De nieuwsbladen gaven (o.a. *Siang Po* en *Darmo Kondo* van 19 Dec.) den tekst van een brief, dien Hatta aan dhr. De Kadt in Nederland heeft gezonden, nadat de telegrafische mededeeling dat hij de candidatuur wilde aanvaarden, ook telegrafisch was gerectificeerd in dien zin, dat hij er *niet* toe bereid was. Daarin staat o.a.: „Principieel is er niets op tegen, dat ik eventueel zitting neem in de Tweede Kamer. Ook het hb. der P.N.I. is van oordeel, dat het zitting nemen in een volwaardig parlement niet in strijd is met de non-coöperatie politiek. Maar praktisch is het mij niet mogelijk een eventueele verkiezing te aanvaarden, omdat ik al mijn krachten moet geven aan den strijd in Indonesia zelf". In interviews met de correspondenten (den correspondent?) van *Oetoesan Indonesia* en *Sin Po* (19 Dec.), die ook in andere bladen zijn opgenomen, wees Mohd. Hatta er op, dat hij reeds van 1922 af uiteengezet heeft wat non-coöperatie is; zijn meening in deze is ook die der P.N.I. Zij huldigt geen anti-parlementairisme, wat hetzelfde zou zijn als anarchisme. Non-coöperatie beteekent alleen: niet willen samenwerken met de koloniale regeering, zoodat men het Indische schijn-parlement verwerpt, doch zich niet richt tegen een door het volk volgens algemeen kiesrecht verkozen parlement.

In een bekendmaking van het dag. best. der Partai Indonesia (*Bintang Timoer* van 16 Dec.), onderteekend door de hrn. Sartono, Soekarno, Manadi, Njonoprawoto, Soewirjo en Gatot Mangkoepradja, wordt het publiek medegedeeld, dat de bijlage der *Persatoean Indonesia* van 10 Dec., inhoudende commentaar op de Tweede Kamer-candidatuur van den heer Hatta, niet van het partijbestuur afkomstig was, en dat dit ter zake nog geen meening kenbaar gemaakt heeft. Het dag. bestuur kan vooralsnog echter verklaren, dat het door het P.I.-hoofdbestuur ingenomen standpunt t.o.v. de non-coöperatie ook de Staten-Generaal in Nederland omvat. Een nadere uiteenzetting dienomtrent zou binnenkort volgen. Inderdaad is deze uiteenzetting gevolgd in een door ir. Soekarno aan de bladen toegezonden artikel. Zoo zegt deze voorman der P.I. (*Bintang Timoer* van 19 Dec.) dat non-coöperatie voor de P.I. een strijdbeginsel is en dat voornamelijk de belangentegenstelling tusschen sana en sini tot die non-coöperatie heeft geleid. Ze is een „actief" beginsel, dat het geheele veld van den politieken strijd bestrijkt en samenwerking met de overheerschers verwerpt op alle gebied. Ze eindigt niet buiten de muren der raadsgebouwen. De Tweede Kamer in Nederland is een raad der overheerschende partij, de belichaming van koloniseerend Nederland, van de macht die het Ind. volk binnen de perken der onvrijheid houdt. De principieele non-coöperatie van „Partindo" (Partai Indonesia) moet gericht zijn tegen elke belichaming van een systeem dat dienen moet om het Ind. volk, of de Aziatische volken in het algemeen, aan banden te leggen. Het zou anarchisme wezen, zijn eigen parlement te boycotten, doch de Tweede Kamer is geen eigen parlement. De schrijver geeft dan als voorbeeld de lersche onafhankelijkheidsactie, waarbij z.i. ook een nationalistische, principieele, non-coöperatie is toegepast, en verklaart ten slotte dat de Partindo, de politiek van principieele non-coöperatie toepassende, in tegenstelling met de communisten, onafhankelijk-socialisten en anderen die de politiek van oppositie en obstructie in de raden verkiezen, reeds in beginsel een zitting nemen in den Volksraad, in de Staten-Generaal en in den Volkenbond verwerpt. Men zal de tegenstanders ontmoeten en bestrijden buiten de raden, en in het belang van de toepassing der non-coöperatie-beginselen ijveren voor machtsvorming noodig voor de organisatie van den volksgeest, van den volkswil en van de daadkracht van het volk.

Std. (Soetadi) van de *Darmo Kondo* wachtte deze nadere verklaring der P.I. niet af om (19 Dec.) te concludeeren, dat het hier een principieel verschil geldt en hij aan de zijde van Mohd. Hatta staat. Ook voor hem is een parlement als het Nederlandsche iets anders dan de reg. hier te lande. Hij meent

dat het een kwestie is, die vooral de non-coöperators behooren te bespreken.

Naar aanleiding van de uiteenzetting van ir. Soekarno betoogt S(aeroen) in de *Siang Po* van 20 Dec. dat hij gelijk heeft, maar dat de koloniale politiek niet alleen is belichaamd in de raden. En daarom is het niet consequent als de non-coöperatoren hun kinderen op de E.L.S. doen, of advocaten meewerken aan wat men veelal rassen- of klassenjustitie noemt. Bovendien heeft dhr. Thamrin wel kwesties, door mr. Sartono aangegeven, in den Volksraad gebracht. Schr. raadt ieder zijn overtuiging te laten en geen andere groepen aan te vallen.

Kampret spot in de *Siang Po* van 16 Dec. met de gewoonte van volksleiders om zich onschuldig te houden als er iets verkeerds is gedaan. Hij merkt op, dat ir. Soekarno de leiding heeft van een blad, waarin de vereen. van prins Soerjodiningrat werd aangevallen; maar hij verklaarde: ik heb het niet geschreven. In het orgaan der P.I. werd Hatta aangevallen over de aanvaarding van een candidatuur voor de Tweede Kamer, maar het hb. liet weten: boekan saja! En ook in de kwestie van het verkeerd geseinde antwoord van Hatta was er een: niet ik deed het! Ook in de kwestie van dhr. Thamrin en het opkoopen van gronden is er een dergelijke verontschuldiging. Bijv. zal hij verklaren: niet ik kocht, maar mijn vader of mijn echtgenoote.

Indien het strookje papier (zie vorig Overz. blz. 380) met medeweten van het hb. van de P.I. in het orgaan is gelegd, dan levert dit volgens dr. Soetomo (*Soeara Oemoem* van 14 Dec.) het bewijs, dat de intellectueelen in de beweging nog niet heelemaal wakker zijn. De P.I. had in eigen kring moeten zien, dat vele van haar leden bij den Hollandschen imperialist in dienst zijn, ondergeschikt zijn aan of samenwerken met de „ningrats" en de vreemde kapitalisten. Waarom worden zij dan niet geboycot? vraagt schr. Op de Gouvts. kantoren zijn er ook openlijke en verborgen P.I.-leden. De hoofdredactie vraagt verder, wanneer de „non"- en „co"-grondslagen toch zullen worden prijsgegeven, want non-coöperatie kan alleen incidenteel worden toegepast. Ook de P.I.-advocaten moeten een eed afleggen van trouw aan den Koning en aan de wetten!

Nadat bovenaangehaalde verklaring van het hb. der P.I. over den aanval op Hatta in *Persatoean Indonesia* was verschenen, kwam de *Soeara Oemoem* op de zaak terug (15 Dec.). Ze meent, dat het hb. zich niet aan de verantwoordelijkheid voor den aanval mag onttrekken. De verklaring teekent de beweging hier als een caricatuur. En in het nr. van 17 Dec. komt Tj. Boemi er nog eens op terug en betoogt dat dit nu al drie maal vernomen „boekan saja" van het hb. de beweging der P.I. geen goed zal

doen. De houding van de P.I. is niet bevorderlijk voor de eenheid, want welke vereen. stelt nu nog vertrouwen in een partij, waarvan het hb. zich aldus gedraagt? Ze is trouwens niet eens consequent, want ze heeft al eenige keeren iets willen bereiken met behulp van de Regeering.

In de *Sin Po* van 10 Dec. werd door „Indonesiër Andalas Kaoem Marhaen" een stuk geschreven tegen de P.N.I. In volgende nrs. werd daarop door anderen gereageerd, zooals door Kartaâtmadja van de P.N.I. in het nr. van 14 Dec., die achter den schuilnaam een P.I.'er zocht, omdat van die zijde voortdurend op de P.N.I. wordt geloerd en geen gelegenheid onbenut wordt gelaten om haar en haar voorman aan te vallen. Schr. is overtuigd, dat de leiders der P.I. daarvan niet gediend zijn en hoopt, dat zij partijgenooten als hiervoren bedoeld en als degene die de bijlage in *Persatoean Indonesia* tegen Hatta opstelde, flink de ooren zullen wasschen.

S. betoogt in de *Siang Po*, met verwijzing naar de meening van de „Soeara Oemoem", dat het hb. van de P.I. niet had mogen volstaan met een ontkenning van schuld aan het bijvoegsel der „Persatoean Indonesia", maar zijn spijt daarover had moeten betuigen. Alle niet-P.I.-bladen hebben hun afkeuring over de publicatie te kennen gegeven.

Adil (15 Dec.) vindt de bekendmaking van Hatta's aanneming der candidatuur voor de Tweede Kamer zooals die in de *Persatoean Indonesia*, orgaan van de Partai Indonesia, is gedaan, een onverantwoordelijke daad. De *Adil*-redactie behoort niet tot de aanhangers van Hatta, doch betreurt niettemin dat een dergelijke verdachtmaking, die haar bron vindt in de bekrompenheid van den aanklager, tegen hem gelanceerd wordt. De verborgen bedoeling is den invloed van Hatta te verzwakken. De red. is het niet met de opvatting eens, dat een zitting nemen in de Tweede Kamer, waarin ook een *oppositie*-groep zit, de uitlating rechtvaardigt, dat zijn masker opgelicht is, omdat hij naast de suiker en olie wil zitten. Hatta heeft geen masker op. *Adil* is ook tegen zitting nemen, maar. . . . omdat Hatta hier zeer noodig is, vooral om de P.N.I.-gelederen te reorganiseeren; van deze partij is hij de geestelijke vader.

Berita van 5 Dec. is van meening, dat er te veel over eenheid wordt gesproken, maar dat er te weinig voor wordt gedaan. Men ziet te spoedig naar de splinters in andermans oogen en niet naar den balk in het eigen oog. De verwijdering en de rivaliteit tusschen partijen zijn het gevolg van oneenigheden tusschen enkele personen, en dan nog wel over aangelegenheden, die in wezen de partijen niet raken, maar uitsluitend henzelven aangaan.

Volgens een verslag van een vergadering van den Inl. Pandhuisbond op 18 Dec. te Soerabaja in de *Pewarta Soerabaja* van 19 Dec. deed zich daar een incident voor. Dr. Soetomo, die een praeadvies uitbracht over den toestand der vakbonden van particuliere en gvts. werknemers, viel de leiders van den bond aan, die zich wel non noemen en telkens de co's uitschelden, doch als de nood aan den man komt, óók moties naar den Volksraad enz. zenden. Deze Bond wordt trouwens door het volk voor een prijaji-vereeniging aangezien. De vertegenwoordiger der afd. Soerabaja Djojohadiredjo kwam daartegen op en keurde het in dr. Soetomo af, dat hij dr. Soekiman had aangevallen, die niet aanwezig was. Dr. Soetomo interrumpeerde en repliceerde heftig, dat hijzelf niet tot de co's behoort. De andere debater wees er op, dat Dr. S. van den „voorz." had gesproken, — dat is dr. Soekiman — en noemde hem „noch co noch non". Het ging heftig toe, waarop het debat werd gesloten.

In de *Koemandang Rajat* van 5/12 Dec. wordt opgemerkt, dat intensief langs verschillende wegen — o.a. de oprichting van de P.P.P.K.I., van federatie-comités, het aannemen van één taal — naar de eenheid wordt gestreefd, maar dat jammer genoeg de resultaten niet bijster groot zijn: er is nog slechts eenheid in nationalistische gevoelens bereikt. Nog te vaak brengt men groepeering van de bevolking naar voren. In dit verband wordt de oprichting van een bond van menschen met den titel „raden" in Solo breedvoerig en beslist afgekeurd.

In verband met het weer bijgelegde geschil tusschen de leiding der P.I. en de Pers. Kaoem Ngajogjakarta interviewde de *Oetoesan Indonesia* prins Soerjodiningrat. Volgens het verslag daarvan (6 Dec.) verklaarde de prins, dat de vereeniging (opgericht den 29sten Juni 1930) er naar streeft de positie van het rijk en den kraton van Jogjakarta te versterken, met als doel zelfregeering op democratischen basis. Zij is derhalve een politieke partij, doch geeft haar leden vrijheid lid te worden van andere politieke vereenigingen. De prins verklaarde verder, dat de ningrats tegenover de marhaens een moreele schuld hebben af te lossen en daarom thans met alle kracht hebben te arbeiden voor de verbetering van de positie van „kromo", tot deze gelijke rechten heeft als anderen. Over de interne aangelegenheden zeide de prins, dat de vereeniging thans (3 Dec.) 20292 leden telt; zij telt een „kepala wargo" (hoofd van de leden) in elk district en elke desa. De P.K.N. is voor iederen Indonesiër in Jogja, zelfbestuursonderhoorigen zoowel als anderen, toegankelijk.

Deze woorden geven *Aksi* (13 Dec.) de overtuiging, dat de P.K.N. een plaatselijke volksorganisatie is op voor 100 % zuiver democratischen grondslag, hetgeen trouwens ook uit de faits et gestes van de partij tot dusver is gebleken. Zij verdient daarom

aller steun. T.a.v. de vereeniging der adellijken te Solo, de „Narpo Wandowo", is het blad er evenzeer van overtuigd dat deze, zij het niet mèt, dan toch vóór het volk arbeidt. Beter zou het echter zijn als adel en volk in één vereenigingsverband waren: de N.W. ev. opging in eene P.K.S., een pendant van de P.K.N., of wel een nieuwe partij zou worden gesticht, toegang biedende aan „ningrats en marhaens".

***

De politieke actie. De *Keng Po* van 16 Dec. bevat het bericht, dat men in het duister verkeert omtrent het tegenwoordige verblijf van A.M. Sangadji, een der leiders van de P.S.I.I. Volgens hetgeen vernomen werd, heeft hij, na van Soerabaja naar Celebes te zijn gereisd, op het laatst van Juni zijn reis voortgezet naar Ambon, maar sedert hoorde men niets meer van hem. Om te weten te komen, waar hij zich bevond, werden hem tal van brieven gezonden, en ten slotte zelfs een telegram met r.p., maar dit kwam onbestelbaar terug. Het gerucht ging, dat hij in de plaats van zijn vader regent op Ambon was geworden, doch dit wordt onmogelijk geacht, aangezien deze vader reeds geruimen tijd geleden gestorven is en Sangadji's broeder thans de regentsfunctie uitoefent.

De nieuwsbladen bevatten geregeld mededeelingen van de perscomm. van de P.S.I.I. te Bandoeng over de actie dezer partij. In het communiqué dat 15 Dec. in de *Pewarta Soerabaja* voorkwam (en omstreeks dien datum ook in andere bladen), werden mededeelingen gedaan over het verloop der op 11 Dec. gehouden vergaderingen. Verder werd bericht, dat op verzoek van vele ingezetenen van het landschap Koealoeh Kampoeng Mesdjid ter Oostkust van Sumatra dhr. Abdoelgani werd uitgezonden om een kring Koealoeh van de P.S.I.I. op te richten. De Zelfbestuurder verbood hem evenwel zijn onderdanen bij elkaar te roepen en een zekere Abdoellah werd vervolgd omdat hij dit zonder vergunning had gedaan. Het comité voor de oprichting van den kring werd officieel gewaarschuwd geen openbare vergaderingen te houden. Abdoelgani werd daarna door de politie gearresteerd met nog 30 à 40 landschapsonderdanen en in de gevangenis gestopt. Bij informatie bij den Off. v. Just. bleek, dat de arrestatie was geschied op verzoek van den Zelfbestuurder wegens bijeenroepen van zijn onderdanen. „Dus een nieuwe belemmering van het vergaderrecht."

De P.S.I.I. deelt mee (*Pewarta Soerabaja* van 14 en 15 Dec.), dat de vergadering op 11 Dec. te Magelang niet doorging omdat de politie, evenals in Madjalaja, verbood het crisisprogram te bespreken. Elders werd dat wèl toegelaten.

In *Radio* van 10 Dec. wordt een hoofdartikel gewijd aan de volksbeweging op de Westkust. Daarin wordt uiteengezet, dat eenigen tijd geleden alleen actie werd gevoerd op godsdienstig gebied, maar dat men thans naast deze een politieke beweging waarneemt, bijv. bij de P.S.I.I.; ook van de P.M.I. is het duidelijk geworden, dat ze naast een godsdienstige een nationale (politieke) beweging is. Het is ook duidelijk, dat de volksbeweging vele belemmeringen ondervindt, zooals de bemoeilijking van de propaganda voor de P.I. van Gatot en Jamin, maar desalniettemin blijft de geest der beweging zich in de harten van de zonen en dochteren des Lands ontwikkelen. Dat ook Hatta werd weggezonden, zal vermoedelijk de lieden niet van zijn partij weghouden: er zijn al afdeelingen opgericht, vooral in de Bovenlanden. Het Bestuur richt thans zijn oogen op de actie der vrouwen, zooals blijkt uit de arrestatie van Rasoena Said, de tweede vrouw die slachtoffer der beweging wordt. De eerste was Oepik Hitam van de P.K.I. Het artikel eindigt met de conclusie: de beweging ter Westkust vlamt meer en meer op.

Persatoean Indonesia (10 Dec.) wijdt waardeerende woorden aan de in verband met een spreekdelict gearresteerde P.M.I.-leidster Rasoena Said, volgens het blad een dochter van den Manindjauschen handelaar Hadji Moh. Said, en echtgenoote van den Moehammadijah-, later P.M.I.-voorman Achmad Doeski. Zij was eerst P.S.I.-lid. Het blad prijst haar als een leidster met helder verstand, die de vrouwenbeweging in de Minangkabau tot bloei heeft gebracht, tot voorbeeld voor de vrouwen elders.

Sinar Sumatra van 12 Dec. deelde mee, dat Rasoena Said o.a. aan het partijbestuur der P. M. I., dat haar in de gevangenis opzocht, verklaarde: Als wij in den strijd winnen, bereiken we èn de vrijheid van Indonesia èn den Hemel, en als wij het verliezen, wordt wellicht een vrij Indonesia niet bereikt, maar de Hemel blijft voor ons open".

Ook de P.M.I. heeft nu een perscommissie. Zoo meldde deze o.a. aan *Soemanget* van 14 Dec., dat de arrestatie van Rasoena Said de lieden der volksbeweging niet weinig in beweging heeft gebracht. De P.M.I. ontving er tal van brieven en telegrammen over. Zoo seinde de P.I.: „De arrestatie versterkt de gelederen voor de Vrijheid". De P.P.P.I. seinde: Wij gevoelen ons beleedigd. Vrouwen van Vrij Indonesia, ageert voort". Het communiqué eindigt met de opwekking: „Volk van Indonesia, steunt onze beweging voor een vrij Indonesia".

De P.I. bericht — volgens de *Sin Po* van 15 Dec. — dat op 25 Dec. op Java een moment-actie zal worden gehouden tegen de verhooging van den zoutprijs, den tabaksaccijns, de landrente en de wilde-scholen-ordonnantie. Op 12 Febr. op de Buitengewesten.

In de *Sin Po* van 14 Dec. wordt geschreven, dat de P.I. te Bandoeng deze maand een ashram (school waar leeraar en leerlingen samenwonen) zal oprichten, waar leden, vooral candidaatleiders der partij van andere plaatsen, opgeleid kunnen worden voor de vrijheidsbeweging, en om de organisatie te leeren kennen. Ze zal worden ondergebracht in de Gedong Rakjat Ind., een der clubhuizen van de partij.

De perscom. van de Partai Indonesia (die tegenwoordig meer en meer met de afkorting Partindo wordt aangeduid.—Rapp.) zond aan de bladen (*Sin Po* van 14 Dec.) uitvoerige mededeelingen over tegenwerking, welke de afdeeling Pangkal Pinang van verschillende Indonesiërs ondervond. Men trachtte de leden bang te maken voor de gevolgen van het lidmaatschap: ze zouden in de boei komen, naar Digoel worden gezonden, hun godsdienst verzaken e.d.

Pelia Andalas van 8 Dec. deelt mee, dat te Medan door verschillende lieden van de beweging een „Azzad" (?), eenheidsorganisatie, is opgericht, met de bedoeling de eenheid te versterkenen in de eerste plaats swadeshi-goederen te verkoopen, o.a. kleeren, boeken en kranten; tezamen met den sub-agent van „Fikiran Ra'jat" A. Hamid Loebis, zal men propaganda maken voor het blad. De leden zijn alle P.I. 'ers, de leiding berust bij A.N. (?) Loebis voorz., A. Nasoetion, Zainoeddin, Roesli en Zainoeddin.

In *Bahagia* van 16 Dec. is een door dhrn. Moenandar en Moedikdo aan de red. gezonden brief opgenomen, waarin de wenschelijkheid wordt betoogd van publicatie van het besluit van het hb. van B.O. in zake het Slamet-geval. Uit een in het Ned. gestelde brochure van het hb. blijkt n.l., dat het de houding van den heer Slamet (die tegen de beslissing der Inl. fractie wethouder van Semarang bleef) minder correct acht. De Raadsleden dhrn. Wironto en Soetedjo zijn niet met deze beslissing tevreden; zij ontkenden het bestaan van een „principieele uitspraak" van een ledenvergadering, dat de wethouder aangewezen moest worden door de ledenvergadering op voordracht van de fractie; zij ontkenden evenzeer op de vergadering met het hb. het bestaan van die principieele uitspraak te hebben beaamd.

***

De economische actie. De politieke prent van *Fikiran Ra'jat* van 9 Dec. is getiteld „De Openbare Orde", voorgesteld door een op een last van „1500 millioen gulden 's jaars" zittend persoon met een sigaar in den mond en een zweep in de

hand, een bos gevangenissleutels voor zich op den grond, en kijkend over een zee, met in de verte het eiland Banda en Digoel.

Uit Blitar werd aan de *Sin Po* van 20 Dec. bericht, dat op een vergadering van den strootjesbond te Blitar werd meegedeeld, dat door iemand van den dienst van den tabaksaccijns aan de fabrikanten was verklaard, dat degenen die crediet hebben gekregen voor de banderolles, deze 16 Maart mogen betalen. Evenwel ontving men nu een circulaire dat deze datum voor personen zonder gedekt crediet 2 Jan. en voor de anderen 15 Dec. was. Dat is een groote moeilijkheid voor de fabrikanten, die op den lateren termijn hadden gerekend. Trouwens zouden velen, die in October bestelden, dit een maand later hebben gedaan als ze geweten hadden, dat de accijns in Dec. in werking trad. Bij een onderhoud van afgevaardigden van den Bond met den Hisp. kregen zij gedaan, dat de termijnen resp. op 1 en 15 Febr. werden gesteld.

Op 27 Dec. zal een Strootjesbond Oost-Java worden opgericht.

De *Soeara Oemoem* van 16 Dec. bevat een telegram van den correspondent uit Koedoes, mededeelende, dat dien dag alle Indonesische en Chineesche kretekfabrieken te Koedoes, Blitar enz. gesloten werden. Gevraagd werd om steun aan de duizenden werkloozen met hun gezinnen. Haar waarschuwing vindt dus een bevestiging. Spoedig zullen de kinderen hun geschrei doen hooren vanwege den honger. Het blad vraagt het Bestuur, of het de gevolgen reeds heeft voorzien, of het reeds maatregelen heeft bedacht in geval straks de duizenden vrouwen met haar kinderen op den rug om een beetje voedsel komen bedelen, of het zich reeds rekenschap heeft gegeven van de gevolgen t.a.v. de criminaliteit?

De *Djawa Tengah* van 16 Dec. wijst er op, dat deze dag een gewichtige is voor de tabaksindustrie h.t.l. Het blad vernam, dat 15 Dec. Nitisemito te Koedoes de laatste betaling aan zijn duizenden arbeiders deed, en 16 Dec. de kretekfabricatie werd beëindigd; evenzoo in Blitar, Toeloengagoeng enz. Wel wordt gezegd, dat door kretekfabrikanten banderollen zijn gekocht, maar de groote zaken deden dat niet, wel kleinere producenten. Verhooging van den prijs der producten zal zeer moeilijk gaan, omdat de koopkracht der bevolking is achteruitgegaan. Ongetwijfeld zullen vele gezinnen hun bestaan verliezen; wie biedt hun hulp? Wel wordt gezegd, dat het stopzetten der bedrijven tijdelijk is, maar hoe lang zal dat tijdelijk duren?

In *Soeara Oemoem* van 10 Dec. schrijft S. over moeilijkheden, welke de tabaksplanters te Parakan, Moentilan e.a. zullen ondervinden door den tabaksaccijns. De tabaksprijzen zijn al

achteruitgegaan door de vermindering der koopkracht van het publiek en de Chineesche opkoopers, die de bevolking tot het afgeven tegen lage prijzen weten te brengen. Ook de houding der desabanken en van het Inl. B.B. is betreurenswaard.

Uit Indramajoe werd aan de *Siang Po* van 20 Dec. geschreven, dat de vroeger zoo belangrijke handel in kroepoek ernstig is achteruitgegaan. Honderden kisten liggen onverkoopbaar en de visschers ondervinden den terugslag. Zelfs beneden kostprijs kan men geen koopers vinden. In Losarang is het evenzoo, maar men hoopt daar op den lebaran.

Timboel van Dec. betoogt, dat het de plicht der Reg. is met alle macht de bevolking te beschermen tegen de gevolgen van de crisis in den suikerhandel, maar vindt in de voorstellen van de Reg. niets, dat daarop wijst. Wel wordt voor het Europ. personeel een fonds opgericht. Veel belangrijker is een behoorlijke welvaartspolitiek. Het blad beveelt de Reg. vier maatregelen aan: 1e. de eisch van een minimum-aanplant aan daartoe in staat zijnde ondernemers; 2e. uitbreiding van het suikercrisisfonds tot het vaste Inheemsche werkvolk; 3e. wijziging der grondhuurordonnantie door het vaststellen van betere waarborgen voor de verhuurders; 4e. krachtige bevordering van den Inheemschen landbouw, in het bijzonder van exportgewassen op gronden, die door de suikercultuur worden verlaten. Daarnaast verdient ook overweging, de cultuur door de bevolking en de industrie door de ondernemers te doen drijven: het gaat onder de tegenwoordige omstandigheden immers niet om groote, doch om goedkoope productie.

In de *Sipatahoenan* van 10 Dec. pleit iemand voor meer coulance tegenover de desamenschen bij de inning van de belasting. Men geve hun, in verband met de geldschaarschte in de kampongs, tot eind Januari tijd om hun belasting over het afgeloopen jaar af te betalen zonder hun, zooals gebruikelijk is, dwangbevelen uit te reiken. De verlaging van de landrente met 10% verdient waardeering, maar brengt den tani's geen noemenswaardige verlichting als men bedenkt, dat b.v. de padiprijs met 50% is gedaald. En dan komen straks nog de dwangschriftkosten.

De *Keng Po* van 19 Dec. bevat een mededeeling van Hipa over den slechten economischen toestand van Martapoera in Palembang. In de afd. Komering Oeloe is de padi in vele gevallen ruilmiddel geworden; zoo betaalt men huwelijkskosten met padi, maar het gevolg zal zijn, dat binnen 3 of 4 maanden velen geen padi meer in hun bezit zullen hebben. Onlangs is er een mesdjid opgericht, waarvoor velen als bijdrage padi zonden. De prijs van rijst is zeer laag: 1 petroleumblik 60-80 cent en waar ze wat schaarscher is, f 1.

De *Keng Hwa Poo* van 3 Dec. deelde mee, dat er onder het volk van Menado een comité is opgericht om te protesteeren tegen de veranderingen in den afscheep van copra naar Amerika, die door den invloed van de K.P.M. thans over Makassar wordt geleid, hetgeen tengevolge zal hebben, dat de prijs der copra met 80 cent de picol naar beneden gaat. Het blad vraagt of de volksvereenigingen zich deze zaak niet aantrekken.

De *Sinar Sumatra* van 15 Dec. schrijft over de circulaire van den Dir. B.B. omtrent maatregelen tot bescherming van dieren. Juist, zegt „Old Man" ietwat spottend, de menschen moeten de dieren een goede behandeling geven; niet alleen de trekdieren, maar ook de huisdieren als b.v. de poesjes moeten goed worden verzorgd. Evenwel, in dezen malaisetijd behoeft het niet te verwonderen, dat vele dieren worden verwaarloosd en men spreke niet van het voederen van dieren, als er voor de menschen zelven niet genoeg is. Als men het niet verbiedt, is er alle kans, dat van de dieren saté wordt gemaakt!

Bintang Timoer (9 Dec.) is het volkomen eens met de felle critiek van *Soeara Oemoem* op een rasgenoot met den dokterstitel, die liever in de kampong leefde op kosten van zijn niet welgestelde moeder, in afwachting van een benoeming bij het Gvt., dan zelf een practijk te beginnen. In het nr. van 12 Dec. deelt het blad mee, dat, toen door de directeuren van Stovia en Nias aan de leerlingen was medegedeeld dat zij niet mochten rekenen op een betrekking bij het Gvt., doch dat zij vrij zouden zijn van hun 10-jarig contract en de f 10.000 studiekosten niet behoefden terug te betalen, van de Stovia alleen al 10 leerlingen met goed gevolg het arts-examen deden. Onder hen waren 3 Sumatranen, 1 Menadonees, 1 Europeaan, 5 Javanen. Deze 5 Javanen hebben nog geen werk, de anderen wel. Een der Sumatraansche jongelui heeft een apotheek geopend. Indonesia heeft nog gebrek aan geneesheeren en wel 100 Ind. artsen zouden nog een bestaan kunnen vinden.

***

De godsdienstige actie. St. P. Haroen, secretaris van Ahmadijah te Padang, deelde in de *Sinar Soematra* van 8 van Dec. mede, dat, in antwoord op het in *Sinar Islam*, orgaan der Bataviasche afd. van Ahmadijah Qadian, speciaal aan het adres van de bladen *Dewan* en *Pembela Islam* gerichte beroep om in een openbare dan wel besloten bijeenkomst de Ahmadijahkwestie te bespreken, door de Persatoean Islam van Bandoeng per circulaire en in haar orgaan *Pembela Islam* medegedeeld is, dat genoemde vereeniging bereid is aan die bijeenkomst deel te nemen en de heeren van Ahmadijah Qadian uitnoodigt te

Bandoeng te komen. Ook die van Ahmadijah Lahore zullen welkom wezen.

Tjaja Soematra van 5 Dec. nam het antwoord van de red. der *Pembela Islam* eveneens op.

Uit de Vorstenlanden wordt aan de *Sin Po* van 14 Dec. geschreven, dat de aanhangers van de leeringen van prins Soerjomataram uit Jogja, onder wie gestudeerde personen en hoofdambtenaren zijn, in aantal toenemen en thans ook in Solo en Magelang zijn te vinden. Te Solo is een vrouwenafd. opgericht met den naam Windoe Wanodya en een mannenafd. Windoe Kentjana. Beide staan onder toezicht van mr. dr. Soeripto, rechterhand van r.m. Notosoeroto. Blijkbaar is de P.R.I. (Partai Rajat Indonesia, opgericht door Tabrani en waarbij mr. Soeripto zich had gevoegd.—Rapp.), welke naar een dominion status streeft, niet zoo gewild en achtte deze „vriend van Nederland" het noodig zich in een godsd. beweging te werpen, waarvan de leden zich van politiek onthouden.

Aksi van 17 Dec. ontving van het hoofdbestuur van de Persatoean Muslim Indonesia te Padang een telegram, meldende, dat op de kortgeleden door genoemde vereeniging gehouden spoedconferentie is besloten als verkorting voor den naam dier partij te gebruiken „Permi". Verder is het hoofdbestuur uitgebreid met 5 mannelijke en 5 vrouwelijke leden en zal er op 25 Dec. een algemeene actie tegen de wildescholen-ordonnantie worden gevoerd.

Inpa bericht aan de *Han Po* van 24 Dec., dat er een kwestie is geweest over de Vrijdagsche sembahjang in Tandjoeng Balai. Moeham. had verzocht de leiding om den anderen keer te geven aan deze vereen. en aan de ouderwetschen. Dit was door den chatib evenwel geweigerd. Moeh. besloot toen een eigen moskee voor haar leden beschikbaar te stellen.

Een andere chatib ter plaatse is door den Rapat tot f 2,50 boete veroordeeld wegens beleediging van Moeh.-leden.

In de *Keng Hwa Poo* van 3 Dec. wordt meegedeeld, dat door dr. de Vreede aan de Inl. godsdienstleeraren opgave is gevraagd van de namen der Menadoneesche Christenen in verband met de kwestie der zelfstandige Kerk. En dhr. Smit liet bekend maken, dat de zendingsscholen met Jan. aan de Ind. Kerk zullen worden overgegeven. Het blad vraagt: Wanneer wordt de Minahassa-kerk aan de Minahassers overgegeven? Is de Minahassa al rijp? En wie zal dat bepalen?

DE JAVA-PERS

Sin Tit Po, Pewarta Soerabaja, Soemanget.

Dhr. Liem Koen Hian, hoofdred. der *Sin Tit Po*, is afgetreden in verband met zijn faillissement ten gevolge van belastingschuld. In het nr. van 19 Dec. neemt hij afscheid van de lezers en geeft de directie hem een woord van lof na. Asin in de *Pewarta Soerabaja* van 19 Dec. uit er spottend zijn spijt over, want zijn vertrek is een groot verlies voor de journalistiek: deze zal stil en rustig worden en in de journalistiek is het immers: hoe meer spektakel, hoe beter! Dhr. S.D. Syaranamual vervangt hem tijdelijk, bijgestaan door dhrn. Kwee Thiam Tjing, Chua Chee Liang en Ar. A. Baswedan, die reeds lang in de redactie zitten.

Soemanget van 14 Dec. deelt mee, dat het blad, in verband met den stand der financiën, in het vervolg in plaats van 2 keer slechts eens per week zal verschijnen. In den regel met niet meer dan één vel.

DE SUMATRA-PERS

Berita Benkoelen, Tjaja Soematra, Sinar Sumatra, Han Po.

Sinar Sumatra (8 Dec.) meldt de verschijning van een nieuw blad „Kodrat Moeda", onder leiding van dhrn. Djamil en Leon Salim en gedrukt te Fort de Kock. Het moet een orgaan ten dienste der jeugdvereenigingen worden.

In *Berita Benkoelen* van 7 Dec. wordt meegedeeld dat dit nr. een samenvoeging is van de nrs. 11, 12 en 13. Overwogen wordt om het blad, dat thans drie maanden oud is, in '33 verder uit te geven, maar dan onder den naam „Haloean". Het wordt thans gedrukt op de drukkerij Fa. Ban Seng Hoeat (Palembang) en behoorde ééns per week te verschijnen.

De *Tjaja Soematra* van 16 Dec. bericht, dat te Pajacombo een persbureau zal worden opgericht, „Matahari". Dhr. Marah Soeleiman Jr. zal de redactie voeren.

In de *Han Po* van 17 Dec. wordt bericht, dat dhr. A. Rifai te Palembang voornemens is een maandblad uit te geven, dat *Berita Dagang* zal heeten.

Verder gaat het gerucht, dat bij de leiders (der volksbeweging?) het verlangen bestaat, te komen tot de uitgave van een dagblad of een 3 keer per week verschijnend orgaan. De verkoop zal worden toevertrouwd aan werkloozen tegen 50% van den verkoopsprijs per exemplaar, welke 5 cent zal bedragen.

ONDERWIJS

Siang Po, Soemanget, Aksi, Soeara Oemoem, Berita, Sin Po, Bintang Timoer, Bahagia, Sinar Sumatra, Radio, Keng Hwa Poo.

Nogmaals over de situatie schrijvend, welke geschapen is door de oppositie tegen de wilde-scholen-ordonnantie, concludeert S(aeroen) in de *Siang Po* van 19 Dec., dat de Reg. zich voor dezen keer wel eens los mag maken van de suggestie van de blanke pers en den wil van het volk volgen. Hoe vaak niet heeft de Reg. geluisterd naar de pers van rechts, hoe vaak heeft ze niet bij regeling van een zaak, die het volk betrof, haar eigen wil gevolgd. Laat ze nu eens den wensch van het volk volgen. Er is nog nooit een regeling met zulk een algemeene afkeuring ontvangen en het is duidelijk, dat als de Reg. een verkeerde politiek volgt, macht en volk, kracht van wapenen en kracht van aantal, tegenover elkaar zullen komen te staan. De Nederl. Reg., bekend om haar bekwaamheid en wijsheid, staat thans voor den toets; zij kan het gevaar door haar bekwaamheid nog afwenden.

In *Soemanget* van 14 Dec. wordt uiteengezet hoe het nu staat met de kwestie van de wilde-scholen-ordonnantie en opgemerkt, dat een terugtrekken van de Reg. volstrekt niet zal worden opgevat als een zwakheid van Haar zijde, maar als de houding van een liefhebbenden vader, die inziet, dat zijn kind gelijk moet worden gegeven.

Aksi van 14 Dec. bestrijdt de meening van den heer Zentgraaff, dat het zwakheid van de Reg. zou zijn als Zij t.a.v. de wilde-scholen-ordonnantie van het eenmaal ingenomen standpunt afweek. Daarentegen is *Aksi* van oordeel, dat een Reg., die aangekondigde maatregelen, waardoor de belangen van het volk zouden kunnen worden geschaad, opnieuw in studie neemt, niet zwak is, maar billijk en ridderlijk handelt, omdat Zij voortdurend de belangen van haar onderdanen heeft te behartigen.

In de *Soeara Oemoem* van 13 Dec. komt Linea Recta op tegen de aanvallen van de Europeesche pers op de actie tegen de wilde-scholen-ordonnantie. De „Java-Bode" wees er op, dat eerbied voor de wet in het leven der volken hoogste wijsheid is, maar schr. merkt op, dat niemand minder dan Gandhi en met hem het volk van India, de wetten niet eerbiedigt en toch koestert heel de wereld grooter eerbied voor Gandhi dan voor de Eng. Reg. die deze wetten maakte! Schr. spot ermee, dat onze Reg. plotseling zulk een zorg betoont voor de veiligheid en de hygiêne op de scholen. Schr. bekritiseert de plannen van

dhr. Sjafei ter Westkust van Sumatra om zijn school in een werkplaats om te zetten ten einde de ordonnantie te ontwijken.

Uit Cheribon wordt aan de *Sin Po* van 17 Dec. bericht, dat aldaar, in verband met de ordonnantie, een vereen. tot onderlingen steun is opgericht voor onderwijzers aan particuliere scholen. Bestuursleden van part. schoolvereenigingen en anderen die voor het doel der ver. gevoelen, kunnen eveneens lid worden.

Berita van 15 Dec. geeft verslag van een 8 Dec. te P. Pandjang gehouden conferentie van Minangkabausche groot-oelama's over de ordonnantie. Men zag daarin een poging om den Islam te dooden, althans te belemmeren, en verweet de Reg. partijdigheid ten gunste van de Christenen. Besloten werd op leven en dood voor den Islam te strijden. Een comité werd opgericht, dat het intrekken der ordonnantie zou eischen en waarin zitting hebben: dr. H. Abd. Karim Amaroellah voorz., H. Soetan Moeda secr., Sjech Daoed penningm. en Sjech M. Djamil Djambek, comm. Het comité verwacht, dat het volk zich erbij zal aansluiten. De *Bintang Timoer* van 21 Dec., het bericht overnemend, wijst op de groote beteekenis hiervan en op den invloed van de oelama's ter Westkust. Het blad vestigt er de aandacht van de Reg. op, hoe de ordonnantie de gemoederen ter Westkust heeft beroerd en raadt aan de bezwaren der oelama's niet te negeeren.

Op de massa-meeting van de P.P.P.K.I. te Soerabaja werd (*Soeara Oemoem* v. 16 Dec.) begonnen met het inzamelen van geld voor het steunen van de slachtoffers van het lijdelijk verzet. De wenschelijkheid werd betoogd van het voeren van een actie naar buiten en naar binnen. Met de laatste wordt bedoeld het zich voorbereiden, voorbereidende maatregelen treffen, het zich gereed maken om de slachtoffers te steunen. Het beste is de oprichting van een „Dewantoro-fonds".

De *Sin Po* van 15 Dec. bevat de mededeeling van het comité tot steun van het nationale onderwijs te „Djakarta", dat op verschillende plaatsen in de gemeente en in Mr.-Cornelis vrijwilligers kunnen worden opgegeven om de plaatsen te vervullen van de onderwijzers, die tengevolge van de ordonnantie verplicht zullen zijn hun plaats te verlaten.

Sinar Sumatra van 12 Dec. berichtte, dat op 21 Dec. te P. Pandjang of Fort de Kock een bijeenkomst zal worden gehouden van alle onderwijzers der scholen van de P.M.I. en anderen. Daarop zal de „Raad van onderwijs en opvoeding" de houding vaststellen, welke zal zijn aan te nemen inzake de ordonnantie.

Radio van 9 Dec. bevatte een oproep van de ver. van leerlingen van het Islamic College te Padang aan de leerlingen der

volgende scholen in de Minangkabau: Isl. Normaalschool, Djamijah, Normaalcursus, Shanawijah, alle Thawalib-, Dinijah- en Tarbijah-scholen, de I.N.S., de part. H.I.-scholen. enz., om een spoedconferentie op 17 Dec. bij te wonen van afgevaardigden der scholen ter bespreking van de ordonnantie. De bedoeling is een motie aan te nemen, waarin zoo krachtig mogelijk de ordonnantie van de hand wordt gewezen.

De *Keng Hwa Poo* van 3 Dec. deelt mee, dat een aantal scholen van de P.R.I. (Pergoeroean Rajat Ind.) in de Minahassa gesloten zijn, omdat ze niet voldoen aan de bepalingen der ordonnantie. De leiders trachtten de scholen weer te openen, maar dat is niet gelukt, omdat het residentiekantoor de noodige formulieren nog niet had ontvangen. De leerlingen zijn nu verstoken van onderwijs. „Het is te erg, na twee maanden heeft men nog de formulieren niet."

Te Matoer (Sum.'s Westkust), zou een Taman Siswa-school worden opgericht en men koos als datum 30 Sept., om geen last van de ordonnantie te ondervinden. Maar de voorz. der afd. Medan, die haar zou openen, liet op zich wachten. Hij wordt nu in *Berita* van 1 Dec. door „Anak Matoer" daarover aangevallen. Het hb. van Taman Siswo had verdere belemmeringen gebracht door alleen toestemming voor de oprichting te geven, als deze na 1 April geschiedde. Onder leiding van den demang is nu een andere partij opgericht die van meening is, dat men een school wil hebben en niet behoeft mee te doen aan de protestactie. Zij wil er een oprichten mèt gvts. vergunning. Schr. noemt hen daarom „landverraders" en het blad zegt, dat ze dus een school willen als van het gvt., maar die door het volk wordt betaald.

Weltevreden, 24 December 1932.